

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ และเพื่อศึกษาเสนอการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ แนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับปฐมวัย

แนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนระดับปฐมวัยเป็นการจัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ ปัจจัยพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มี ๕ ปัจจัย ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์และสื่อการเรียน กระบวนการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย การวางแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ การพัฒนาบุคลากร นโยบายและการวางแผน มีองค์ประกอบ ๔ ประการ ๑. ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและเป้าหมายนั้นๆ จะต้องสอดคล้องหรือตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนรวม ๒. ต้องมีลักษณะเป็นแนวทางหรือหลักการที่ประสงค์จะให้เป้าหมายที่ทำให้บรรลุผลสำเร็จได้ ๓. ต้องเป็นทางเลือกทางหนึ่งของการตัดสินใจ เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างดีที่สุด เหมาะสมที่สุดและถูกต้องที่สุด ๔. ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่น่าเป็นไปได้ในสภาพแวดล้อม การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ๔ - ๕ ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาการเลือกกิจกรรมครอบคลุม คือ ๑. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ ๒. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก ๓. การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ๔. การพัฒนาความคิด ๕. การส่งเสริมให้เด็กได้เลือก และตัดสินใจ ๖. การส่งเสริมลักษณะนิสัย และทักษะในการใช้ชีวิตประจำวัน การประเมิน

พัฒนาการหลักการประเมินพัฒนาของเด็กปฐมวัย มีหลักการที่สำคัญ คือ ๑. การประเมินพัฒนาการเด็ก ๒. การประเมินเป็นกระบวนการ การพัฒนาบุคลากร คือ การปฐมนิเทศ การสอนงานการส่งไปดูงานการส่งไปศึกษาต่อ การมอบอำนาจความรับผิดชอบให้สูงขึ้น การสับเปลี่ยน โยกย้ายหน้าที่ การทำหน้าที่ผู้ช่วย การให้รักษาการแทน การให้เข้าร่วมประชุมในโอกาสต่างๆ การจัดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานในการทำงานการเฝ้าระหว่างศึกษาอบรมการสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม การนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของโรงเรียนที่เปิดสอนระดับปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานบริหารและวิชาการเพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามความมุ่งหมายที่วางไว้ เพื่อให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งให้สามารถแก้ปัญหาได้ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และให้กำลังใจครูผู้สอนระดับปฐมวัย เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือและประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในระบบงาน เพื่อควบคุมมาตรฐานและพัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการนิเทศและติดตามการปฏิบัติงาน เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้บุคลากรโดยเฉพาะครูผู้ดูแลเด็กได้ทราบถึงขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการนิเทศมีวิธีการที่หลากหลายซึ่งจะใช้รูปแบบโดยขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ ผลผลิตของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยพัฒนาการของเด็ก พัฒนาการด้านร่างกาย พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจพัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการด้านสติปัญญาได้ตอบเล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง มาตรฐานการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย มาตรฐานด้านคุณภาพเด็กมาตรฐานด้านการจัดการศึกษา มาตรฐานด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษามาตรฐานด้านมาตรการส่งเสริม

๕.๑.๒ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย

การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการฝึกฝนพัฒนาด้านด้วยอายตนะภายใน ตมฺนุสฺสหรืออินทรี ๖ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สัมพันธ์กับอายตนะภายนอกหรืออารมณ์ ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องกาย) ธรรมารมณ์ (อารมณ์ ที่เกิดกับใจ) ด้วยการประพจน์ปฏิบัติ ตามกระบวนการของไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ซึ่งเป็น กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิตมนุษย์ทั้งหมด กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการรับรู้ ซึ่งการรับรู้เกิดจาก องค์ประกอบ คือ อายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอก เกิดเป็นวิญญาณหรือเกิดเป็น ความรู้แจ้งอารมณ์ในแต่ละอายตนะ เมื่อองค์ประกอบดังกล่าวเข้ามาพร้อมกันจะเกิดเป็น ผัสสะหรือการรับรู้ ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา เมื่อเกิดผัสสะแล้ว เวทนาจะเกิดขึ้นตามมา ถ้าจิตไม่มีกิเลสจะเป็นการรับรู้โลกตามธรรมชาติ คือ การรับรู้สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏกับจิตตรงตามความเป็นจริง แต่ถ้าจิตประกอบด้วย ตัณหา มานะ ทิฏฐิ สัญญาจะปรุงแต่งให้เป็นบุคคล ตัวตน เราเขา สัญญาในขั้นนี้จะเป็นปัญจสัญญา เป็นสัญญาที่ เนื่องจากสังขารซึ่งปรุงแต่งภาพอารมณ์ให้ออกในแง่มุมต่าง ๆ

มากมายทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ตามโลก ทำให้ไม่สามารถมองเห็นสิ่งทั้งหลายตรงตามความเป็นจริง ก่อให้เกิดปัญหามากมายในการดำรงชีวิต

ประเภทของความรู้ตามพัฒนาการทางปัญญาภายใน ขอบเขตของการรับรู้และการเรียนรู้ คือ (๑) ความรู้ระดับวิญญาณหรือการรับรู้ (consciousness) (๒) ความรู้ระดับสัญญา (perception) (๓) ความรู้ระดับทิวฐิ (conception) กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายสูงสุดที่ปัญญา อันเป็นปัญญาที่รู้เท่าทันระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งปวงตาม ความเป็นจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ชาวกาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยและลังเลใจ ในสิ่งที่ควรสงสัย อย่างแท้จริง มาเกิด ท่านทั้งหลาย (๑) ไม่เชื่อด้วยการฟังตามกันมา (๒) ไม่เชื่อด้วยการถือสืบ ๆ กันมา (๓) ไม่เชื่อด้วยการเล่าลือ (๔) ไม่เชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ (๕) ไม่เชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง) (๖) ไม่เชื่อเพราะการอนุมาน (๗) ไม่เชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล (๘) ไม่เชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว (๙) ไม่เชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณะน่าจะเป็นไปได้ (๑๐) ไม่เชื่อเพราะนับถือว่า ท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ความผิดพลาดหรือความคลาดเคลื่อนของ ความรู้ หรือความรู้ความเข้าใจที่ผิดไป จากความเป็นจริง เรียกว่า วิปlass ซึ่งมี ๓ ระดับได้แก่ (๑) สัญญาวิปlass (๒) จิตวิปlass (๓) ทิวฐิวิปlass

การจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นระบบการศึกษาพัฒนา แบบครบวงจร โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อสร้างวินัย สร้างระเบียบ มีการพัฒนาตนด้วยความ มั่นคง ก่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง ซึ่งการศึกษาระบบไตรสิกขา เป็นการศึกษา เล่าเรียนที่ ผู้เรียนได้ฝึกฝนพัฒนาไปพร้อมกับการบังคับตนเอง ทำให้ชีวิตมีความเจริญงอกงาม พัฒนาการไปด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา และรูปแบบการเรียนรู้และพัฒนาเด็กมี ๒ รูปแบบ ได้แก่ การจัดการศึกษา แบบทั่วไป การจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาแบบองค์รวม โดยมีฐานความเข้าใจถึงความ จริงของ ธรรมชาติตามธรรมดา แล้วจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ได้ผลตามธรรมดาของความจริง นั้น คือ จัดการศึกษาที่มี รูปแบบที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยชาวพุทธ การศึกษาวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ถือว่าเป็นการศึกษาที่ จะสามารถแก้ไข ปัญหาได้ถูกต้อง ทำให้ความทุกข์ของมนุษย์ทั้ง ๓ ชั้น (ปัญหาชีวิต ปัญหาสังคม และปัญหา สิ่งแวดล้อม) ระงับได้ในเวลาเดียวกัน เป็นการศึกษาที่เข้าถึงคน เข้าถึงธรรม หรือประสานไปด้วยกัน ทั้งคน สังคม และธรรมชาติ อีกทั้งช่วยลดการขัดแย้งได้ อาจเรียกว่า เป็นการศึกษาแบบทางสาย กลาง (ไม่สุดโต่ง) ตรงตามและสอดคล้องกับธรรมชาติ (แต่ไม่ปล่อยไปตามธรรมชาติ) เป็นระบบ

๕.๑.๓ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอตาก ฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยมีหลัก ๗ ประการ คือ (๑) การ สร้างศรัทธา ต่อการเรียนรู้โดยยึดหลักกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือให้เด็กปฐมวัยมีการเรียนรู้และ เลียนแบบพฤติกรรม จิตใจ วินัย และปัญญาแนวกิด (๒) การสร้างความเคยชินที่ดีงาม (ศีล) ในวิถี

ชีวิตประจำวัน (๓) การสร้างบรรยากาศต่อการเรียนรู้ด้วยความเมตตาการให้อิสระทางความคิดโดยมีศีลเป็นพื้นฐาน (๔) การสร้างอิทธิบาท โดยมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสาให้การเรียนรู้ (๕) การสร้างโยนิโสมนสิกาเพื่อปัญญาสัมมาทิฐิของเด็กปฐมวัย (๖) การสร้างประสบการณ์ด้านการลงมือปฏิบัติ (๗) การสร้างโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างมีขั้นตอน เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักควบคุมตัวเอง รู้วิธีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ เพราะการมีวินัยในตัวเอง และเคารพวินัยของส่วนรวมของสังคม โดยนำการเรียนรู้แนวพุทธตามหลักพระพุทธศาสนา ในส่วนใหญ่นำมา ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะนี้เป็นพื้นฐานทางการเรียนรู้ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรมด้านไตรสิกขา เรื่องของ ศีล สมาธิ ปัญญา มาประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ผลดี และเกิดการเจริญงอกงามทางปัญญาตามลำดับสูงขึ้นต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการทำการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ยังมีประเด็นที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยไปแล้วนั้นสมควรที่จะต้องมีการนำไปศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ละเอียดและเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) โรงเรียนร่วมกันดูแลด้านความประพฤติซึ่งมีบางส่วนได้รับอิทธิพลจากชุมชนครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เข้าใจประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งต้องได้รับการร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น บ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน

๒) ควรจัดให้มีครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย

๓) ควรจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมจากการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

๑) ควรมีการนำหลักธรรมอื่นๆเข้ามาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาให้หลากหลายในกลุ่มประชากรที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น เช่น นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไป

๒) ควรทำการศึกษาถึงความพร้อม ผลดี ผลเสียและปัญหาในการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยเพื่อเป็นผลในการเปรียบเทียบครั้งต่อไป

๓) ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ โดยลงลึกไปในตัวแปรภายนอกอื่นๆ ที่มีผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น